

ВІДГУК

офіційного опонента

доктора педагогічних наук, професора Пахомової Наталії Оєгріївни
на дисертацію Наволокової Олександри Олегівни

**«Комплексний підхід до активізації мовленнєвої діяльності у
немовленнєвих дошкільників»**,

подану на здобуття ступеня доктора філософії зі спеціальності

016 Спеціальна освіта

галузі знань 01 Освіта/Педагогіка

Актуальність теми дисертаційної роботи

З огляду на сучасний етап розвитку теорії і практики спеціальної освіти, що характеризується посиленою увагою до поглибленого вивчення особливостей мовленнєвого розвитку дітей із психофізичними порушеннями, тема дисертаційної роботи присвячена актуальній проблемі комплексного підходу в логокорекційній роботі при формуванні комунікативно-мовленнєвої діяльності немовленнєвих дошкільників. Провідні фахівці наголошують на необхідності та доцільності розвитку корекційно відновлюваної та корекційно-розвиткової роботи з дітьми саме з раннього і дошкільного віку, незалежного від ступеня вираженості мовленнєвого порушення. Отже, напрями логокорекційного впливу спрямовані на формування комунікативно-мовленнєвої діяльності дітей дошкільного віку, які повинні базуватися на посиленні соціальної спрямованості корекційного виховання і навчання, на формуванні позитивної мотивації та її активізації.

Зважаючи на вищезазначене, дослідження Наволокової О.О. є актуальним, вагомим і своєчасним, оскільки зосереджує увагу на реалізації комплексного підходу до активізації мовленнєвої діяльності у немовленнєвих дошкільників. На основі цілісного вивчення теоретичних аспектів комплексного підходу до організації логокорекційного процесу авторка пропонує психолого-педагогічні умови активізації мовленнєвої діяльності дітей дошкільного віку відповідно до нових реалій сьогодення.

Зв'язок роботи з науковими програмами, планами, темами
Дисертація є складовою комплексної наукової теми «Корекційно-реабілітаційна діяльність в сучасному освітньому просторі» (реєстраційний номер 0121U09109) кафедри спеціальної та інклюзивної освіти Сумського державного

педагогічного університету імені А. С. Макаренка. Тему дисертаційної праці затверджено вченою радою Сумського державного педагогічного університету імені А. С. Макаренка (протокол № 4 від 20 листопада 2021 року) та уточнено (протокол № 10 від 28 квітня 2025 року).

Обґрунтованість наукових положень, висновків і рекомендацій, сформульованих у дисертації

Наукову новизну дослідження насамперед убачаємо у тому, що авторкою конкретизовано психолого-педагогічні особливості «немовленнєвих» дітей дошкільного віку з групи дітей із затримкою психомовленнєвого розвитку, теоретично обґрунтовано потребу в комплексному підході до активізації мовленнєвої діяльності «немовленнєвих» дошкільників, що дозволили визначити спеціальні психолого-педагогічні умови реалізації даного підходу. На основі комплексного обстеження вербальних та невербальних компонентів комунікативної діяльності розширено уявлення про нерівномірний характер сенсорного, інтелектуального та мовленнєвого розвитку немовленнєвих дітей, що підтверджує їхню варіативність; визначено спеціальні умови реалізації моделі комплексної корекційно відновлювальної роботи з активізації мовлення на початкових етапах («запуск мовлення») у немовленнєвих дітей дошкільного віку; обґрунтовано психофізіологічні передумови, що забезпечують активізацію мовленнєвої діяльності немовленнєвих дошкільників. Практичне значення дослідження полягає в доборі діагностичного матеріалу, спрямованого на вивчення особливостей формування мовленнєвих та немовленнєвих компонентів у структурі мовленнєвої діяльності немовленнєвих дошкільників, диференціюванні його з урахуванням віку. Безумовно, матеріали дослідження заслуговують широкого впровадження в організацію освітнього процесу підготовки майбутніх вчителів-логопедів, вчителів-дефектологів, педагогічних працівників і психологів в ЗВО.

Повнота викладу матеріалу дисертації в публікаціях

Основні теоретичні положення і результати дослідження О. Наволокової відображено в 9 наукових працях, із них 1 розділ колективної монографії, 3 публікації у фахових виданнях України, 5 публікацій апробаційного характеру.

Спрямованість наукових конференцій, під час яких відбулася апробація дисертаційної роботи, характер статей здобувачки, у яких відображено основні наукові результати дослідження, повною мірою розкривають дослідницьку проблему. Таким чином, можемо стверджувати, що матеріали дослідження пройшли належну апробацію.

Ступінь обґрунтованості наукових положень

Ознайомлення з текстом дисертації О.О. Наволокової дає підстави констатувати наявність логічної побудови й послідовності у висвітленні ходу дослідження та його результатів. Дисертація має логічну структуру, авторка переконливо визначає об'єкт дослідження – мовленнєва діяльність немовленнєвих дітей дошкільного віку і його предмет – психолого-педагогічні умови комплексного підходу до активізації мовленнєвої діяльності немовленнєвих дітей.

У вступі визначено низку завдань, що дають можливість з'ясувати теоретичні та організаційно-педагогічні засади комплексного підходу до активізації мовленнєвої діяльності у немовленнєвих дошкільників.

На наш погляд, доцільним є використання широкої джерельної бази, яку становлять офіційні документи державних та місцевих органів влади України; інформаційно-аналітичні матеріали, представлені на сайтах навчальних організацій України; наукові розвідки українських та іноземних учених що представляють різні аспекти досліджуваної проблеми.

У роботі здійснено ґрунтовний аналіз сучасних теоретичних підходів до вивчення механізмів становлення мовлення у дітей з порушеннями розвитку, а саме: нейропсихологічного, лінгвістичного, психолого-педагогічного та медичного. Розкрито зміст понять: «немовленнєві діти», «активізація мовленнєвої діяльності», «раннє корекційне втручання», «мовленнєва готовність», «запуск мовлення». У дисертації використано дефініції, які підкріплені клінічними, психолінгвістичними та педагогічними даними, що дозволяє уникати наслідків діагностичної нечіткості та підвищує ефективність вибору індивідуальної траєкторії допомоги. Детальне ознайомлення з текстом дисертації Наволокової О.О. дає підстави стверджувати, що підхід автора до

окресленої в дисертації проблеми комплексного підходу до активізації мовленнєвої діяльності у немовленнєвих дошкільників відзначається фундаментальністю дослідження.

На позитивні оцінку заслуговує розробка адаптованої діагностичної моделі комплексного логопедичного обстеження немовленнєвих дітей, яка включає: – оцінювання мовленнєвої готовності до спілкування з оточуючими; – аналіз сенсомоторної та орофаціальної бази; – визначення особливостей слухового сприймання та переробки інформації; – дослідження просодичної сторони мовлення; – оцінювання комунікативної ініціативи; – визначення факторів ризику мовленнєвої дезорганізації та нестійкості мовленнєвого програмування.

Отримані на формувальному етапі результати засвідчили статистично значущу позитивну динаміку у дітей експериментальної групи. Серед ключових змін: збільшення середньої кількості ініційованих дитиною висловлювань; зниження частоти деформацій складової структури слова; нормалізація темпо-ритмічних характеристик мовлення; збагачення активного словника; формування стійкої фрази у дітей експериментальної групи; зменшення проявів мовленнєвої дезорганізації.

Оцінка змісту та оформлення дисертації

Структура представленої дисертації науково виважена й логічно вибудована. Аналіз дисертації та її завершеності свідчить про те, що зміст дисертаційної роботи відповідає меті й поставленим завданням, складається зі вступу, трьох розділів, висновків до кожного з них, загальних висновків, списку використаних джерел.

Дисертаційна робота відповідає чинним вимогам щодо змісту та оформлення, відзначається зрозумілим та доступним для сприйняття стилем викладу наукових положень, матеріалів та висновків. Ознайомлення з текстом дисертації О.О. Наволокової дає підстави стверджувати, що представлена наукова робота є цілісною, самостійною, завершеною працею, що пройшла належну апробацію та відповідає чинним вимогам.

Дискусійні питання та зауваження щодо змісту дисертації

Позитивно оцінюючи отримані результати дослідження, їх наукову новизну та практичну значущість, необхідно відзначити дискусійні положення дисертації та окремі зауваження:

1. У дисертації представлено глибокий теоретичний аналіз проблеми активізації комунікативно-мовленнєвої діяльності немовленнєвих дошкільників, окреслено закономірності розвитку мовленнєвої діяльності, схарактеризовано психолого-педагогічні особливості зазначеної категорії дітей. Враховуючи неоднорідність когнітивного, емоційного розвитку та комунікативно-мовленнєвої діяльності немовленнєвих дітей, на нашу думку потребує більшої уваги представлення індивідуальної траєкторії організації корекційно-розвиткової роботи на формуальному етапі дослідження.

2. У дисертації авторка описує різні класифікаційні підходи до характеристики хвороб і порушень психофізичного і мовленнєвого розвитку (МКХ-11, ICF-CY, DSM-5). На нашу думку, потребує уточнення їх використання у практичній роботі вчителя-логопеда у процесі логопедичного обстеження та планування логокорекційної роботи.

3. У роботі дисертантка акцентує увагу на необхідності комплексного підходу в логокорекційній роботі та співпраці фахівців різних галузей знань для активізації комунікативно-мовленнєвої діяльності немовленнєвих дітей. На нашу думку, збагатило би дослідження представлення та детальний аналіз причин затримки психомовленнєвого розвитку (органічнічні ушкодження, функціональні порушення, психосоціальні чинники тощо) у дошкільників експериментальної групи. Потребує більш детального роз'яснення склад мультидисциплінарної команди в залежності від умов реалізації логокорекційної роботи, зокрема ІРЦ, реабілітаційні центри та інші освітні чи лікувальні установи.

4. Глибина та об'ємність дослідження, кількість залучених до експерименту дітей, статистичний аналіз емпіричних даних вказують на чіткий алгоритм організації дослідження, доводять достовірність тверджень. Проте, на наш погляд, підкреслило би значущість дослідження розширення географії баз

Міністерство освіти і науки України
Національний педагогічний університет ім. Драгоманова

ДЛЯ ДОВІДОКУ ТА ДОКЛАДУ
ІДЕНТИФІКАЦІЙНИЙ ЗАСВІДЧУЮЧИЙ КАРТ

№ 3106

Підпис керівника з кадрової та організаційної роботи
Інна ВАЖЕНИНА